

PAWEŁ CHURSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

PROBLEMY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA KADR DLA GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ W POLSCE

Abstract: Problems in the Quality of Education of Spatial Management Personnel in Poland. In the framework of the 2nd Scientific Conference on The management of space in towns and regions: The theory and practice of functional areas, organised by the Chair of Regional Economy of the Economic University in Cracow on 27-28 October 2016, a panel discussion was held on problems in the quality of education of spatial management personnel in Poland. Apart from conference participants, representatives of employers from the voivodeships of Małopolska and Wielkopolska took part in the discussion. This paper gives key topics from this meeting, together with conclusions and recommendations that should be accommodated by higher schools offering spatial management as a direction of study in order to improve the quality of education in this field and a better adjustment of its results to the needs of employers.
Keywords: Employers' needs, quality of education, spatial management.

Wprowadzenie

Współczesny rynek pracy funkcjonujący w warunkach dynamicznie zmieniających się uwarunkowań globalnych stawia liczne wyzwania zarówno pracownikom, jak i pracodawcom. Jego stan w dużym stopniu determinowany jest stopniem dostosowania struktury wiedzy, umiejętności i kompetencji pracowników do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców. Co ważne katalog tych potrzeb nie jest statyczny i wynika z częstych oraz daleko idących przemian zachodzących we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego. W tych uwarunkowaniach szkoły wyższe muszą w elastyczny sposób dostosowywać swoją ofertę kształcenia do nowych potrzeb rynku pracy oraz tworzyć warunki do realizacji powszechnie uznanej na Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego zasady *Life Long Learning*. Konieczność zwiększania siły i zakresu powiązań szkolnictwa wyższego z jego otoczeniem gospodarczym nabiera szczególnego znaczenia w przypadku kierunków studiów przygotowujących nowych pracowników administracji publicznej lub dostarczających tym pracownikom możliwości podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych. Jest to bowiem obszar powiązań tworzących warunki do realizacji wspólnych celów dwóch

dużych i ważnych grup podmiotów. Z jednej strony rządu i samorządu terytorialnego dążących do przygotowania pracowników dla efektywnie działającej administracji publicznej, czyli realizacji działań w pełni zbieżnych z oczekiwaniami dotyczącymi usprawnienia zarządzania procesami rozwojowymi w Polsce [Potrzeby kształcenia... 2010; Krajowa Strategia... 2010; Europa 2020, 2010; Strategia na rzecz... 2016], jak również katalogiem zadań Ministra właściwego ds. rozwoju wynikającymi m.in. z Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 383 z późn. zm.) [Churski, Motek 2016]. Z drugiej strony szkół wyższych działających w coraz trudniejszych uwarunkowaniach demograficznych, zwracających większą uwagę na jakość i efektywność procesu kształcenia, czyli takie kształtowanie wiedzy, umiejętności i kompetencji absolwentów, które w maksymalnym stopniu zwiększy poziom ich zatrudnialności, zmierzając w wieloletniej perspektywie do trwałej poprawy stopnia zrównoważenia rynku pracy [Demograficzne Tsunami... 2011; Brdulak 2014; Górniak 2015].

Istotną wagę i aktualność przedstawionego problemu w odniesieniu do kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* dostrzegła Katedra Gospodarki Regionalnej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Katedra będąc organizatorem II Konferencji Naukowej *Gospodarowanie przestrzenią miast i regionów – teoria i praktyka obszarów funkcjonalnych*, jaka miała miejsce 27-28 listopada 2016 r. w Krakowie, wyszła z inicjatywą organizacji panelu dyskusyjnego poświęconego problemom jakości kształcenia kadr dla gospodarki przestrzennej w Polsce.

Celem opracowania jest prezentacja kluczowych wątków z przebiegu tego spotkania wraz z wnioskami i rekomendacjami, które powinny zostać uwzględnione przez uczelnie wyższe prowadzące kierunek studiów *gospodarka przestrzenna* w celu poprawy jakości procesu kształcenia oraz lepszego dostosowania jego efektów do potrzeb pracodawców¹.

1. Przebieg dyskusji panelowej

Problematyka jakości kształcenia kadr dla gospodarki przestrzennej towarzyszy większości spotkań konferencyjnych organizowanych przez szkoły wyższe prowadzące ten kierunek studiów. Miejscem jednak specjalnym dla dyskusji dotyczącej tej problematyki jest Kraków i jego Uniwersytet Ekonomiczny. W tym ośrodku od lat Katedra Gospodarki Regionalnej inicjuje działania na rzecz tworzenia warunków do właściwego rozwoju kształcenia kadr administracji publicznej związanych z gospodarką przestrzenną. Część z tych inicjatyw doczekała się swoistej instytucjonalizacji. Trzeba w tym miejscu wspomnieć Zespół Problemowy ds. kształcenia kadr z zakresu

¹ Składam podziękowanie mgr Tomaszowi Herodowiczowi za pomoc w opracowaniu stenogramu z przebiegu dyskusji panelowej oraz Uczestnikom dyskusji za dokonanie autoryzacji swoich wypowiedzi przytaczanych w tym opracowaniu.

gospodarki przestrzennej Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk oraz Unię Uczelni na rzecz rozwoju kierunku studiów *gospodarka przestrzenna*. Ważną inicjatywą jest również decyzja o włączeniu tematyki jakości kształcenia kadr dla gospodarki przestrzennej w Polsce w zakres problematyki dyskutowanej podczas krakowskich konferencji z cyklu *Gospodarowanie przestrzenią miast i regionów*. Podczas ostatniej z nich, odbywającej się pod patronatem zarówno KPZK PAN oraz Unię Uczelni na rzecz rozwoju kierunku studiów *gospodarka przestrzenna*, postanowiono zaprosić do dyskusji z uczestnikami konferencji naukowej praktyków – pracowników i pracodawców reprezentujących urzędy i instytucje zaangażowane w proces gospodarowania przestrzenią miast i regionów. Zadanie przygotowania merytorycznej dyskusji powierzono autorowi prezentowanego tekstu, wyróżniając tym samym Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, jako jeden z dwóch ośrodków akademickich, w którym w 1991 r. narodził się nowy w Polsce kierunek studiów – *gospodarka przestrzenna* [*Gospodarka przestrzenna...* 2016].

W dyskusji panelowej zatytułowanej *Problemy jakości kształcenia kadr dla gospodarki przestrzennej w Polsce* udział wzięli:

- Dr Dariusz Reško – Burmistrz Miasta Krynica Zdrój (UM Krynica Zdrój)
- Bogusław Król – Wójt Gminy Zielonki (UG Zielonki)
- Henryk Gawor – Wójt Gminy Biskupice (UG Biskupice)
- Mariusz Undas – Referat Gospodarki Przestrzennej i Nieruchomości Gmina Raciechowice (UG Raciechowice)
- Mieczysław Borówka – Zastępca Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu (UMWW Poznań)
- Michał Rejewski – Kierownik Oddziału Planowania Strategicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu (UMWW Poznań)

Ramy dyskusji wyznaczały cztery zagadnienia określone następującymi pytaniami:

- Jakie są oczekiwania pracodawców w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji pracowników zatrudnianych na stanowiskach związanych z gospodarką przestrzenną?
- Jak optymalizować proces organizacji i realizacji praktyk zawodowych i staży dla studentów kierunku *gospodarka przestrzenna*, aby zapewnić mu maksymalną użyteczność dla obu stron?
- W jaki sposób należy organizować proces konsultacji programów kształcenia z zakresu *gospodarki przestrzennej* z pracodawcami, aby był to proces efektywny i skuteczny?
- Jakie jest najważniejsze wyzwanie, przed którym stają uczelnie wyższe prowadzące studia na kierunku *gospodarka przestrzenna*?

Przebieg panelu podzielono na dwie zasadnicze części. W pierwszej, jego uczestnicy wypowiadali się syntetycznie odpowiadając na sformułowane problemy. Każdy ww. problem był omawiany odrębnie i wiązał się z turą wypowiedzi obejmującą wszystkich panelistów. W drugiej części do dyskusji zaproszono wszystkich uczestników spotkania, włączając w to prelegentów oraz słuchaczy konferencji, w tym pracowników naukowych, studentów oraz przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego, których udział w konferencji potwierdzał ich żywe zainteresowanie jej problematyką. W tym przypadku dyskusja w mniejszym stopniu odnosiła się *stricte* do wyróżnionych problemów, a w większym była moderowana w kierunku ogólnych syntetycznych wniosków i rekomendacji. Układ omawianych zagadnień można uprościć w formie czterech problemów omawianych z punktu widzenia oczekiwań pracodawców oraz możliwości szkół wyższych, do których zaliczam: Priorytety kształcenia – Organizacja praktyk i staży – Efektywność konsultacji programów kształcenia – Wyzwania przyszłości.

Priorytety kształcenia

Proces kształcenia na poziomie szkoły wyższej odbywający się w obowiązującym porządku prawnym w Polsce ukierunkowany jest na kształtowanie wiedzy, umiejętności i kompetencji składających się na strukturę efektów kształcenia danego kierunku studiów. Wypowiedzi wszystkich panelistów zwracają uwagę na potrzebę równoległego oddziaływania na wszystkie te trzy składniki budujące pełny i komplementarny profil absolwenta *gospodarki przestrzennej*. Pewne jednak ich cechy wskazywane są jako priorytetowe i powinny stanowić przedmiot szczególnej uwagi w procesie kształcenia na tym kierunku studiów. W obszarze wiedzy za bardzo ważną pracodawcy uważają znajomość podstaw prawnych funkcjonowania samorządu terytorialnego, a zwłaszcza Kodeksu Postępowania Administracyjnego (KPA). Mariusz Undas (UG Raciechowice) stwierdza nawet, że KPA *...to jest podstawa, która wydaje się być niezbędna ... nie tyle w zakresie znajomości wszystkich przepisów, co przede wszystkim w zakresie umiejętności poruszania się w jego zapisach...* Jak wskazuje Bogusław Król (UG Zielonki) wiedza prawnicza absolwenta *gospodarki przestrzennej* musi być w szczególny sposób ukierunkowana na znajomość prawnych ram określających procedury uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp), Studiów Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP) oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy (WZ) i decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DS). Na istotną rolę wiedzy prawniczej absolwenta *gospodarki przestrzennej* zwraca również uwagę Dariusz Reško (UM Krynica Zdrój). Co ważne pracodawcy dostrzegają też konieczność posiadania przez absolwentów wiedzy i umiejętności z zakresu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w realizacji bieżących zadań administracji publicznej, na co wskazuje m.in. Henryk Gawor (UG Biskupice). Należy podkreślić, że w wypowiedziach panelistów wyraźnie

zwraca uwagę preferowanie oczekiwanych umiejętności i kompetencji jako bardziej istotnych w profilu absolwenta w stosunku do jego wiedzy, którą jak zgodnie stwierdzają pracodawcy będzie nabywał i kształtował w toku jego całej kariery zawodowej. Według Mieczysława Borówki (UMWW Poznań) to katalog umiejętności absolwenta *gospodarki przestrzennej*, zwłaszcza tych kierunkowych związanych z pracami planistycznymi w sferze planowania strategicznego i przestrzennego, decyduje o jego wartości dla pracodawcy. W tym kontekście nie można jednak zapominać również o umiejętnościach podstawowych, których deficyt jest coraz bardziej widoczny w populacji osób wchodzących na rynek pracy. W tym zakresie, jak stwierdza Bogusław Król (UG Zielonka), chodzi przede wszystkim o umiejętności prawidłowego odczytywania intencji interesantów oraz komunikatywnego przygotowywania odpowiedzi. Chodzi także o umiejętności i kompetencje związane z samoorganizacją, a także potrzebą przeprowadzania analiz i syntez zmierzających do formułowania wniosków wraz z ich prezentowaniem i argumentacją. Szczególny zbiór kompetencji oczekiwanych od absolwentów *gospodarki przestrzennej* tworzą kompetencje interpersonalne niezbędne do przeprowadzania procedur konsultacji społecznych decyzji planistycznych i administracyjnych, a także kompetencje psychologiczne potrzebne do zapewnienia prawidłowej obsługi interesantów. Jak zgodnie stwierdzają paneliści ta ostatnia kategoria kompetencji jest niezwykle ważna na stanowiskach pracy w administracji publicznej, w której absolwent *gospodarki przestrzennej* musi być przygotowany do pracy z, jak stwierdzają Henryk Gawor (UG Biskupice) oraz Michał Rejewski (UMWW Poznań), ... *trudnym klientem*..., i w której według Dariusza Reśko (UM Krynica Zdrój)... *obsługa klienta nie jest warunkowana jedynie treścią przekazu, ale również sposobem zachowania urzędnika*....

Organizacja praktyk i staży

Jednym z najistotniejszych elementów współczesnego kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego jest rozwijanie umiejętności studentów w zakresie praktycznego wykorzystania nabywanej wiedzy oraz kształtowanych kompetencji. Ma to szczególne znaczenie w przypadku gospodarki przestrzennej, która ze swej natury jest kierunkiem bezpośrednio związanym z praktycznym działaniem w sferze planowania strategicznego i przestrzennego. Praktyczne umiejętności i doświadczenie są również wartościami oczekiwanymi przez pracodawców, często decydującymi o zatrudnieniu kandydata. Jedną z form rozwijania doświadczeń praktycznych oraz wzmacniania tego rodzaju umiejętności związanych z kierunkiem odbywanych studiów są staże i praktyki zawodowe. Ich organizacja napotyka jednak na wiele przeszkód obniżających ich efektywność. Wynikają one zarówno z ograniczonych możliwości pracodawców, jak również mało elastycznych zasad organizacji procesu dydaktycznego w szkołach wyższych. Często są również rezultatem nie zawsze racjonalnego zachowania samych studentów. Paneliści są przekonani o konieczności rozwijania tej formy kształcenia, która

buduje trwałe relacje między uczelnią a przyszłymi miejscami pracy absolwentów. Zdaniem Dariusza Reśko (UM Krynica Zdrój) praktyki powinny trwać co najmniej 6 miesięcy, a za ich przebieg i efektywność odpowiada pracodawca. Jak stwierdza Pan Burmistrz ... *jeżeli pracodawca chce skorzystać z wiedzy studenta i przy okazji mu pomóc, to naprawdę bardzo dużo można..., ale ... staż musi być prowadzony w sposób kompetentny, z opiekunem po stronie pracodawcy, z konkretnym programem obejmującym listę zadań do realizacji przez studenta i jego podmiotowym, a nie przedmiotowym traktowaniem przez pracodawcę....* Mieczysław Borówka i Michał Rejewski (UMWW Poznań) potwierdzają konieczność organizacji praktyk i staży w wymiarze co najmniej 3 miesięcy. Nie są jednak w pełni zgodni, czy w przypadku ich organizacji w tak dużym urzędzie, jak urzędy marszałkowskie powinien to być czas, w którym student realizuje swoje zadania tylko w jednym departamencie, czy też program praktyk powinien przewidywać jego pracę w kilku departamentach, zmienianych np. w cyklu dwutygodniowym. Zdaniem panelistów wymaga to ustalenia priorytetów z uczelnią. Ustalenia te powinny zmierzać do określenia celu i efektów praktyki/stażu. Należy odpowiedzieć sobie na pytanie: czy celem ma być dążenie do specjalizacji, a tym samym tworzenie warunków do szczegółowego poznania specyfiki jednej kategorii zadań przypisanych kompetencyjnie do jednego departamentu, czy też podejście bardziej przeglądowe, a mniej szczegółowe pozwalające studentowi poznać specyfikę zadań w kilku departamentach urzędu, bez uszczegóławiania ich zakresu i specyfiki operacyjnej, pozwalające przykładowo bardziej odpowiedzialnie podejmować mu decyzje o przyszłej specjalizacji? Pracodawcy podkreślają, że efekty praktyk i staży powinny być ewaluowane przez egzekwowanie i ocenę przydzielonych zadań, jak również składanie przez studenta końcowego egzaminu, który powinien mieć charakter praktyczny. Sprawą kluczową jest koordynacja przygotowania i realizacji programu praktyk i staży. Zdaniem Bogusława Króla (UG Zielonki) dotychczasowy stopień koordynacji nie jest wystarczający i wymaga wzmocnienia. Przedmiotem uzgodnień między opiekunem wyznaczonym ze strony pracodawcy oraz koordynatorem praktyk i staży ze strony uczelni powinny być przede wszystkim program praktyki/stażu, zakres przydzielonych studentowi zadań, harmonogram realizacji, formy ewaluacji efektów. Paneliści zwracają również uwagę na ich ograniczenia związane z możliwością prawidłowej organizacji praktyk i staży. Wśród nich wskazują m.in. na zasady określające dostęp do danych osobowych, asymetrię potrzeb i możliwości w skali roku związane z okresowymi kumulacjami zadań, jak również harmonogramem urlopów pracowników urzędów oraz niewystarczające kontakty z uczelniami wyższymi.

Efektywność konsultacji programów kształcenia

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa programy kształcenia *gospodarki przestrzennej* powinny być konsultowane z pracodawcami w celu uzyskania, jak największej zgodności ich zakresu i struktury z potrzebami wynikającymi ze zmie-

niających się zadań realizowanych przez absolwentów na przyszłych stanowiskach pracy. Konsultacje programowe są często w praktyce sprowadzane do decyzji instytucjonalizujących przedmiotowe relacje z pracodawcami. Wiążą się one przykładowo z powoływaniem rad programowych lub rad pracodawców, którym formalnie przedstawia się programy kształcenia i które bardzo często szybko i bezrefleksyjnie akceptują je w niezmienionej formie. Paneliści podkreślali, że proces konsultacji programów kształcenia powinien mieć charakter procesu ciągłego, opierającego się na zindywidualizowanych, a nie anonimowych relacjach. Michał Rejewski (UMWW Poznań) zwraca uwagę, że *...rzeczywistość zmienia się dynamicznie, a to wymusza ciągłą analizę zakresu nowych wyzwań, które powinny być uwzględniane w programach kształcenia... na pewno należy wykorzystać w tym celu podejście warsztatowe, z zastosowaniem metod wywiadu pogłębionego, spotkania dyskusyjnego, itp. ... w procesie konsultacji dobrze jest bazować na doświadczeniu uczelni zagranicznych o podobnym profilu kształcenia*. Rady programowe powinny składać się z przedstawicieli uczelni, pracodawców oraz samorządu studenckiego. Zakres i harmonogram ich prac, uzgadniany w gronie wszystkich członków, powinien ograniczać niebezpieczeństwo fasadowości w działaniu i sprzyjać realnej aktywności. Pracodawcy zwracają uwagę na wybór formy oraz kanału komunikacji w procesie konsultacji programów kształcenia. Dariusz Reško (UM Krynica Zdrój) stwierdza, że *...materiały przesyłane w formie konsultacji e-mailowych są powszechnie ignorowane lub bezrefleksyjnie akceptowane... najczęściej jest to materiał obejmujący krótki opis kierunku studiów, któremu towarzyszą rozbudowane zestawienia zawierające nazwy przedmiotów, wymiar godzin, punkty ECTS, itd. ...bardzo trudno uzyskać informację o merytorycznej zawartości poszczególnych kursów i modułów, co mogłoby umożliwić rzetelną ocenę*. Bogusław Król (UG Zielonka) zwraca uwagę, że *...w małych gminach brakuje zasobów kadrowych do przeprowadzania całościowych konsultacji...* potwierdzając większą skuteczność bezpośrednich kontaktów ukierunkowanych na konkretne osoby i ich doświadczenie wynikające z realizowanych zadań zawodowych nad procesem całościowych konsultacji. Pracodawcy zgodnie deklarują swoją gotowość do aktywnego udziału w konsultacjach programów kształcenia warunkując go jednak przygotowaniem przez uczelnie właściwie opracowanych materiałów oraz organizacją tego procesu opartą na zindywidualizowanych relacjach eksperckich bazujących na schemacie: ekspert – moduł kształcenia. Dobre praktyki w tym zakresie potwierdza prof. Alina Maciejewska (Politechnika Warszawska), która zabierając głos w drugiej części panelu, przedstawiła przykład kierunku *gospodarka przestrzenna* realizowanego na Wydziale Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej. Funkcjonowanie kierunku na tym wydziale wspiera działalność Rady Konsultacyjnej, w skład której wchodzi 20 przedstawicieli pracodawców. Regularność spotkań tego gremium (co najmniej dwa razy w semestrze), właściwie przygotowany materiał podlegający konsultacjom oraz umiejętne moderowanie przebiegu spotkań przybierających formę *...twórczych dyskusji...* w pełni przynoszą zamierzone rezultaty,

Wyzwania przyszłości

Dynamicznie zmieniające się procesy społeczno-gospodarcze kształtujące sytuację na rynku pracy oraz trudne uwarunkowania demograficzne, w jakich funkcjonuje obecnie szkolnictwo wyższe w Polsce stwarzają przed uczelniami prowadzącymi studia na kierunku *gospodarka przestrzenna* istotne wyzwania. Ich właściwa identyfikacja i uwzględnienie w strategiach dalszego kształcenia warunkują dalszy efektywny rozwój tego kierunku studiów. Wśród przedmiotowych wyzwań Mieczysław Borówka (UMWW Poznań) widzi konieczność utrzymania, a wręcz pogłębienia interdyscyplinarnego podejścia do analizowania i rozwiązywania współczesnych problemów związanych z planowaniem strategicznym i przestrzennym. Według niego gospodarka przestrzenna ze względu na swoją specyfikę jest rekomendowana do wykorzystania w dążeniu do tego celu i powinna stanowić fundament dla upowszechniania zintegrowanego podejścia do planowania rozwoju. Dariusz Reško (UM Krynica Zdrój) w sferze wyzwań podkreśla konieczność stałego monitorowania zmieniających się potrzeb rynku pracy i w konsekwencji szybkiego oraz elastycznego reagowania na te zmiany przez korektę treści kształcenia, wykorzystanie nowych metod i technik nauczania oraz uwzględnienie nowych zastosowań praktycznych warunkowanych porządkiem prawnym i pragmatyką codziennej pracy zawodowej. Niezwykle istotnym wyzwaniem, zdaniem Michała Rejewskiego (UMWW Poznań), jest wzmocnienie kompetencji studentów w zakresie dążenia przez nich do samokształcenia, zwiększającego prawdopodobieństwo skutecznego i samodzielnego rozwiązywania problemów. Jak stwierdza Bogusław Król (UG Zielonki) wyzwaniem pozostającym cały czas w grupie aktualnych i nierozwiązanych problemów kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* jest konieczność lepszego wypośrodkowania udziału treści teoretycznych i treści praktycznych, eliminującego w maksymalnym stopniu zagrożenie zaprzeczania jednych drugimi. Wskazane przez panelistów wyzwania podsumowuje stwierdzenie Henryka Gawora (UG Biskupice) zwracającego uwagę, że największym wyzwaniem stojącym przed uczelniami wyższymi prowadzącymi kierunek studiów *gospodarka przestrzenna* jest skuteczna i pełna realizacja postulatów wskazanych w toku wcześniejszej dyskusji. Należy jednak pamiętać o trudnych uwarunkowaniach rozwoju kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* w kontekście trwających prac nad Kodeksem Urbanistyczno-Budowlanym, na które zwrócił uwagę w drugiej części panelu prof. Tadeusz Markowski (Uniwersytet Łódzki). W projekcie tego dokumentu zakłada się bowiem prymat rozstrzygnięć prawnych i wskazuje się na prawników jako ekspertów podejmujących większość decyzji planistycznych. Prowadzi to do marginalizowania urbanistów i absolwentów kierunku *gospodarka przestrzenna*, jako osób merytorycznie przygotowanych do działań związanych z planowaniem strategicznym i przestrzennym. Kodeks przewiduje też wiele nowych wyzwań związanych m.in. z potrzebą prognozowania przyszłych zmian. Stoi to w oczywistej sprzeczności

z jednoczesnym instytucjonalnym ograniczaniem zakresu ekspertów powołanych do rozwiązywania tych problemów.

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzona w wyniku realizacji panelu dydaktycznego dyskusja prowadzi do następujących, najważniejszych wniosków i rekomendacji, które powinny być uwzględnione przez ośrodki akademickie w Polsce, prowadzące kierunek studiów *gospodarka przestrzenna*, w toku prac zmierzających do poprawy poziomu jakości kształcenia oraz dostosowania do potrzeb rynku pracy:

- Priorytety kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* powinny być ukierunkowane na silne rozwijanie umiejętności i kompetencji studentów, zarówno w zakresie ich ogólnych cech psycho-osobowych:

- umiejętności uczenia się i samoorganizacji,
- umiejętności i kompetencje kontaktu interpersonalnego,
- umiejętności analityczno-syntetyczne,

jak również ukierunkowania merytorycznego związanego z kierunkiem studiów:

- umiejętności formułowania wypowiedzi pisemnej i ustnej, prezentacji i argumentacji proponowanych stanowisk oraz rozwiązań związanych z zakresem merytorycznym realizowanych zadań, w tym dotyczących planowania strategicznego i przestrzennego,
- umiejętności obserwacji i analizy trendów rozwojowych, z jednoczesnymi umiejętnościami i kompetencjami myślenia oraz działania strategicznego,
- umiejętności opracowywania ds.: mpzp, SUiKZP, WZ i DS.,
- umiejętności organizacji, moderowania i podsumowywania konsultacji społecznych.

W obszarze wiedzy należy zwrócić szczególną uwagę na rozwijanie wiedzy prawniczej studenta, nie tyle w zakresie katalogu aktów prawnych, ile bardziej umiejętności ich stosowania w rozwiązywaniu bieżących zadań wynikających z zakresu kompetencji administracji samorządowej.

- Wzmacnianie praktycznego wymiaru kształcenia na kierunku *gospodarka przestrzenna* przez optymalizację organizacji praktyk i staży zawodowych wymaga nawiązania silnych i trwałych relacji z pracodawcami. System organizacji praktyk i staży musi przewidywać powołanie po stronie pracodawcy opiekuna, a po stronie uczelni koordynatora. Osoby te reprezentujące swoje instytucje powinny uzgodnić m.in. program, zakres zadań, harmonogram realizacji i formy ewaluacji. Uczelnie wyższe muszą zwiększać elastyczność realizacji praktyk i staży zawodowych, co może mieć kluczowe znaczenie dla ich efektywności, a w konsekwencji jakości kształcenia.

- Efektywność procesu konsultacji programu kształcenia determinowana jest przede wszystkim wyborem formy i kanału komunikacji. Pracodawcy deklarują swoją gotowość do aktywnego uczestnictwa w tym procesie. Oczekują jednak podmiotowego traktowania i budowania zindywidualizowanych relacji opierających się na doświadczeniu konkretnych osób, którego zakres odpowiada zakresowi konkretnych kursów lub modułów kształcenia. Szersze konsultacje programowe mogą być realizowane jedynie z wykorzystaniem metod i technik pracy warsztatowej, w których szczególną uwagę należy zwrócić na komunikatywność i merytorykę przekazu charakteryzującego konsultowany program kształcenia. Instytucjonalizacja procesu konsultacji programów kształcenia, bardzo często uważana za priorytetową ze strony uczelni wyższych, nie ma większego znaczenia dla pracodawców.
- Podstawowym wyzwaniem stojącym przed uczelniami wyższymi prowadzącymi studia na kierunku *gospodarka przestrzenna* jest pełne wykorzystanie specyfiki tego kierunku związanej z jego interdyscyplinarnością oraz pełna realizacja wcześniej wskazanych rekomendacji. Studia na kierunku *gospodarka przestrzenna*, przynajmniej do momentu wykrystalizowania się nowych propozycji kierunkowych, powinny stać się podstawą do kształcenia kadr przygotowanych do realizacji zadań związanych z planowaniem strategicznym i planowaniem przestrzennym wykonywanych w zgodzie z podejściem zintegrowanym.

Efektywność podejmowanych działań zgodnych z ww. wnioskami i rekomendacjami determinowana będzie dalszą integracją uczelni prowadzących kierunek studiów *gospodarka przestrzenna*, które reprezentując praktycznie wszystkie typy uczelni w Polsce, przez bieżącą współpracę programową, kadrową i laboratoryjną, mają szanse na pełne wykorzystanie wewnętrznej różnorodności na potrzeby optymalizacji przygotowania, realizacji i monitoringu programów kształcenia na tym kierunku studiów. W procesie tym istotną rolę odgrywać powinny powołane już instytucje integrujące środowisko przedmiotowych uczelni w postaci Zespołu Problemowego ds. kształcenia kadr z zakresu *gospodarki przestrzennej* Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN oraz Unii Uczelni na rzecz rozwoju kierunku studiów *gospodarka przestrzenna*. Należy pamiętać, że od skuteczności naszych działań w tym zakresie zależy realna poprawa sprawności funkcjonowania administracji publicznej, stawiana powszechnie obok konkurencyjności i spójności w triadzie współczesnych priorytetów polityki rozwoju.

Literatura

Brdulak J., 2014, *Dylematy związane z zarządzaniem jakością na uczelni*, [w:] *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*, P. Sztompka, K. Matuszek (red.). Wyd. UJ, Kraków, s. 267–275.

- Churski P., Motek P., 2016, *Zintegrowane planowanie rozwoju – projekt przygotowania programu i uruchomienia kształcenia na nowym kierunku studiów w obszarze gospodarki przestrzennej*, [w:] *Gospodarka Przestrzenna – potrzeby praktyki i nowatorskie formy kształcenia*, T. Kudłacz, B. Zawilińska (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 260, Warszawa, s. 22-40.
- Demograficzne Tsunami*, Raport Instytutu Sokratesa na temat wpływu zmian demograficznych na szkolnictwo wyższe do 2020 roku, Instytut Sokratesa, 2011, Warszawa.
- Europa 2020*, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (*Europe 2020: a Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*), Komunikat Komisji, COM (2005) 2020, Komisja Wspólnot Europejskich, 2010, Bruksela.
- Gospodarka przestrzenna – kluczowe problemy i koncepcje badawcze, wyzwania praktyki, profil i innowacyjność edukacji*, Konferencja Jubileuszowa, 25 lat Gospodarki Przestrzennej w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu, Program – Referaty Sesji Jubileuszowej – Książka abstraktów, 24-25 listopada 2016, Poznań.
- Górnjak J. (red.), 2015, *Diagnoza szkolnictwa wyższego, Program Rozwoju Szkolnictwa Wyższego do 2020 roku*. Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r., MRR, Warszawa.
- Potrzeby kształcenia kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania rozwojem*, 2010, Raport z badań na zlecenie MRR, Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Poznań.
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, Projekt do konsultacji społecznych, Ministerstwo Rozwoju, 2016, Warszawa.
- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006 r.* (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 383z późn.zm.).